

3. Державна національна програма "Освіта": Україна XXI століття. - К.: Радуга, 1994. - 61с.
4. Луговий В.І. Професійна підготовка державно-управлінських кадрів у контексті сучасних тенденцій / В.І. Луговий // Вісн. НАДУ. – 2004. – № 3. – С. 11-20.
5. Файоль А. Общее и промышленное управление. / А.Файоль. - М.: Республика, 1992. - 349 с.
6. Kells H.R. Self – Regulation in Higher Education / H.R. Kells. – L.: Jessica Kingsley Publishers, 1992. – P. 34-46.

References:

1. Vaschenko, L.M.(2005), Upravlinnia innovatsijnym protsesom v zahal'nij serednij osviti rehionu [Managing the innovation process in general secondary education in the region], Tyrazh, Kyiv, Ukraine.
2. Danylenko, L.I. (2004), Upravlinnia innovatsijnoiu diial'nistiu v zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh [Innovation management in secondary schools], Milenium, Kyiv, Ukraine.
3. (1994), Derzhavna natsional'na prohrama "Osvita": Ukraina XXI stolittia [State National Program "Education": Ukraine XXI century], Raduha, Kyiv, Ukraine.
4. Luhovyj, V.I. (2004), "Professional training of public service executives in the context of current trends", Visn. NADU, vol. 3, pp. 11-20.
5. Fajol', A. (1992), Obshee i promyshlennoe upravlenie [General and industrial management], Respublika, Moscow, Russian Federation.
6. Kells, H.R. (1992), Self – Regulation in Higher Education, L.: Jessica Kingsley Publishers, – P. 34-46.

Рецензент: Драган І.О., д.держ.упр., с.н.с.

УДК 351.340.6

Федчишина В.В.,

к.е.н., с.н.с.,

завідувач лабораторії організації
науково-дослідних робіт

та координації діяльності підвідомчих підрозділів
Київського науково-дослідного інституту
судових експертиз

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАУКОВО-СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ У МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ (1920 – 1923)

Анотація. У статті досліджується специфіка державного управління та аналіз місця і ролі судово-експертної діяльності в механізмі держави і системі Наркомюсту в 20-на початку 30-х років ХХ ст. Зазначено, що здійснення цінної орієнтації на дослідження історичних аспектів державної політики управління науково-судовою експертизою через механізм політичного, відомчого та контрольного управління у вивченні проблематики у комплексному дослідженні, має великий вплив на формат парадигми рекомендацій по прийняттю законів та їх реалізації в сфері управління науково-судовою експертизою.

Ключові слова: державна політика, науково-судова експертиза, судово-експертна діяльність.

Федчишина В.В.,

к.э.н., с.н.с., заведующий лабораторией организации научно-исследовательских работ и координации деятельности подведомственных подразделений Киевского научно-исследовательского института судебных экспертиз

**МЕСТО И РОЛЬ НАУЧНО-СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В УКРАИНЕ
В МЕХАНИЗМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ
(1920 – 1923)**

Аннотация. В статье исследуется специфика государственного управления и анализ места и роли судебно-экспертной деятельности в механизме государства и системе Наркомюсту в 20-начале 30-х годов XX ст. Указано, что осуществление ценной ориентации на исследование исторических аспектов государственной политики управления научно-судебной экспертизой через механизм политического, ведомственного и контрольного управления в изучении проблематики в комплексном исследовании, имеет большое влияние на формат парадигмы рекомендаций по принятию законов и их реализации в сфере управления научно-судебной экспертизой.

Ключевые слова: государственная политика, научно-судебная экспертиза, судебно-экспертная деятельность.

Fedchyshyna V.V.,

head of laboratory of organization of scientific research works and of coordination of activities of subordinate divisions of Kyiv Research Institute of Forensic Science

**THE PLACE AND ROLE OF SCIENTIFIC AND FORENSIC
EXAMINATION IN UKRAINE IN THE MECHANISM OF STATE
CONTROL (1920 - 1923)**

Annotation. The article is devoted to the specifics of public administration and analysis of the place and role of the judicial-expert activity in the state mechanism and system Narkomata 20-the beginning of 30th years of XX century Indicated that the implementation of the valuable orientation to the study of the historical aspects of the national policy of management of scientific and judicial review through the mechanism of political, institutional and control Department in studying issues in a comprehensive study, has a great influence on the format of the paradigm of the recommendations on the adoption of laws and their implementation in the sphere of management of scientific and forensic expertise.

Scientific ideas that lay at the basis of organizational structure and management bodies scientific and forensic examination of Ukraine, their function in the evolution of the efficiency of the mechanism of management are the objects of study in chronological order of a certain historical stage, because with the change of political situation every time you start a new page in the history of scientific and forensic expert.

The evolution of the state mechanism and the changing political situation, which was manifested established in the late 20's. The twentieth century rigid totalitarian regime of the Soviet Union and proclaimed March 10, 1919 USSR as its integral part, reflected in the organization's management and the mechanism of subordination scientific and forensic expert activity: December 11, 1919 in Kharkov created the Committee of justice at the all-Ukrainian revolutionary Committee, and on January 19, 1920 reorganized into people's Commissariat of justice of Ukraine, who headed the politician Is. Terletsky.

For a long time the post of people's Commissar of justice and the Prosecutor General was one person, a priority in the work of which was determined by the supervision over the legality, of course following the formally non-state political structures of the CPSU(b) in: punitive functions (deployment of mass terror, completeness litigation and so on) and judicial-investigative activity.

Key words: public policy, scientific and forensics, forensic activity.

Постановка проблеми. Проблематика ролі та місця судової експертизи в житті суспільства і держави цікавлять дослідників здавна. Однак історія становлення і розвитку судової експертизи в механізмі державного управління залишилась поза увагою вчених.

Хронологічні рамки цього дослідження визначені періодом організаційної діяльності науково-судової експертизи в Україні (Українській Соціалістичній Радянській Республіці, УСРР) – з 1920 по 1923 роки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що теоретичні аспекти організаційної діяльності науково-судової експертизи в Україні неодноразово були предметом дослідження у наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників, однак, системних наукових досліджень місця та ролі наукової судової експертизи в Україні у механізмі державного управління 1920 - початку 1930-х років ХХ століття у вітчизняній науці державного управління ще не проводилось.

Тому, сьогодні існує нагальна потреба консолідації зусиль науковців в галузі наук з державного управління щодо ознайомлення та вивчення особливостей організаційної діяльності науково-судової експертизи в Україні (Українській Соціалістичній Радянській Республіці, УСРР) – з 1920 по 1923 роки.

Метою статті є створення комплексної історико-генезисної характеристики місця та ролі науково-судової експертизи в державному управлінні України. Формулювання мети дає можливість визначити трансформацію механізму держави у 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Дискутуючи про сьогоденні шляхи реформування судової експертизи, прагнучи досягнути нових і вищих стандартів, зростає зацікавленість до вирішення питання щодо її місця та ролі у механізмі зародження і розвитку державності в Україні.

Типологія завдань науково обґрунтованої судової експертизи у своїй основі, положеннях і традиціях нерозривно переходить від покоління до покоління. І незалежно від того, якими є результати – цей досвід є спадковим для майбутніх поколінь науковців, вимагаючи постійного вдосконалення та переосмислення, на різних етапах викликає потребу у використанні історико-генетичного методу наукового пізнання.

Визначаючи основні параметри еволюції державного механізму УСРР в досліджуваний період із сучасних позицій, варто на власному досвіді державотворення у цей важливий період державного будівництва

розкрити основні характеристики судово-експертної діяльності у першому десятиріччі її існування як елементу (підсистеми) державного механізму УСРР.

Саме тому звернення до історичного досвіду судово-експертної діяльності (далі – СЕД) в Україні із позицій сьогодення, з'ясовуючи її місце і роль в державному механізмі України, має і наукову, і практичну актуальність. Адже багато проблем СЕД в органах юстиції, не втрачають актуальності і в наші дні.

Дослідженню специфіки державного управління та аналізу місця і ролі судово-експертної діяльності в механізмі держави і системі Наркомюсту в 20-на початку 30-х років ХХ століття, використовуючи принцип генезису історизму, вивченню специфіки державного управління, виявляючи ступінь ефективності розвитку наукової експертної діяльності на прикладі Київського Кабінету науково-судової експертизи, провівши аналіз нормативно-правових актів в системі органів юстиції в 1920-1923рр., про їх функції, еволюцію, внутрішню структуру, в історичному розвитку, автором присвячена ця стаття.

Досліджуючи проблематику державного управління у сфері науково-судової експертної діяльності в складі органів юстиції в історії України, розкриваються протиріччя і непослідовність державної політики в цій сфері через призму адміністративного управління в історіографії доби 20-на початку 30-х років ХХ століття, формуються загальні теоретичні положення системи управління.

Здійснення цінної орієнтації на дослідження історичних аспектів державної політики управління науково-судовою експертизою через механізм політичного, відомчого та контрольного управління у вивченні проблематики у комплексному дослідженні, має великий вплив на формат парадигми рекомендацій по прийняттю законів та їх реалізації в сфері управління науково-судовою експертизою.

Наукові ідеї, що лягли в основу організаційної побудови та управління органів науково-судової експертизи України, їх функції в еволюції ефективності механізму управління, є об'єктами дослідження у хронологічній послідовності певного історичного етапу, оскільки із зміною політичної ситуації щоразу починається нова сторінка в історії науково-судової експертної діяльності.

Відголоском громадянської війни та інтервенції, коли на території України у 1919-1920 рр. діяли шість різних армій – українська, Червона, Біла, Антанти, польська та анархістська, і унеможливлено провести чітку межу між цивільною та військовою владою, а від доби Центральної Ради та Директорії на теренах України, окрім законів УНР продовжували діяти не скасовані нормативно-правові акти Російської імперії та Тимчасового уряду [1]: "...при розгляді справ військово-польові суди повинні керуватися судовими установами Олександра II вид.1864 року, а також

кн.22 Св.В.П.» та і в цілому законодавство було недосконалим, без визначених правових підходів та правильної диференціації і кваліфікації, робота Київського кабінету науково-судової експертизи (далі – ККНСЕ) при прокуратурі була складною.

Використовуючи кращі здобутки своїх попередників у галузі законодавства, весь масив законів, які не втратили своєї чинності і діяли в Україні і які не йшли врозріз з політичною програмою нової влади, доводилося вирішувати непосильні завдання.

Еволюція державного механізму та зміна політичної ситуації, що проявлялася встановленим в кінці 20-х рр. ХХ ст. жорстким тоталітарним режимом Радянського Союзу і проголошеної 10 березня 1919 року УСРР як його складової частини, відобразилась в організації управління та механізмі підпорядкування науково-судової експертної діяльності: 11 грудня 1919 р. в Харкові створено Комітет юстиції при Всеукраїнському революційному комітеті, а 19 січня 1920 р. його реорганізовано в Народний комісаріат юстиції України, який очолив політичний діяч Є. Терлецький.

Тривалий час посади Наркома юстиції і Генерального прокурора обіймала одна особа, пріоритетні значення в роботі якого визначались наглядом за законністю, безумовно виконуючи вказівки формально недержавної політичної структури – ВКП(б)У: каральні функції (розгортання масового терору, інспірування судових процесів тощо) та судово-слідчу діяльність.

Загальне керівництво і нагляд за діяльністю Київського і Одеського Кабінетів науково-судової експертизи, безпосередньо підпорядкованих Наркому юстиції, на виконання протоколу засідання комісії з попереднього розгляду циркулярів від 27 березня 1923 року перейшло до відання Губерських прокурорів.

Доводилося розв'язувати проблеми, породжені конфліктами через взаємини між різними гілками влади, через недосконалість за юридичною технікою ухвали, постанови, заяви, невизначеність правового статусу й компетенції тощо.

Стан перманентної організаційної кризи в управлінні спричинявся і внутрішніми причинами – відсутністю кваліфікованих кадрів, протистоянням та ін., і зовнішніми.

Те, що не вдалося Керуючому ККНСЕ С.М.Потапову повністю зберегти цінне наукове обладнання кабінету, придбане за спеціальним замовленням у 1913 році Імператором Миколою II на суму більше 20 тис. золотих карбованців у Швейцарії, суттєво негативно відбилося на матеріальній базі та значно погіршило роботу Кабінету.

Не зважаючи на складні умови громадянської війни, співробітниками ККНСЕ протягом 1918 року було проведено 389 експертиз, серед яких 325 досліджень – по виявленню підробних грошових знаках, що із 26 серпня

1918 щомісячно складало по 80 експертиз, за 1919 р. проведено 80 експертиз, серед яких 63 дослідження – по виявленню підробних грошових знаків, хоча нормальна завантаженість повинна складати 240-300, – писав у своєму поданні пану Прокурору Київської судової палати керуючий ККНСЕ Потапов С.М. Ці обставини спонукали оволодівшого теоретичними знаннями та практичним вмінням керуючого ККНСЕ Потапова С.М., якому вдалося зберегти всі кадри ККНСЕ, поспішно переїхати працювати лаборантом до Одеського Кабінету НСЕ, продовжуючи дослідження в наступні роки.

30 грудня 1919 р. ККНСЕ очолив відомий вчений у галузі дослідницької і судової фотографії професор В.І.Фаворський.

У 1920р. силами В.І. Фаворського (призначеного на роботу в Київський КНСЕ за наказом №1 від 1 січня 1914р.), та помічників керуючого Київським КНСЕ відомого вченого природничих наук приват-доцента Київського університету святого Володимира М.О.Петрова (призначеного на роботу за наказом №182 від 11 жовтня 1918р.), доктора медичних наук професора М.М.Туфанова, відомого вченого-хіміка А.П.Семенцова (призначеного за наказом №2 від 12 січня 1915 року), лаборанта В.А.Франківського (призначеного на роботу за наказом №278 від 7 жовтня 1918р.), і прийнятого на посаду фототехніка В.Л.Павлова вдалося налагодити роботу кабінету і продовжити проведення судової експертизи по дослідженню документів та дактилоскопічних, трасо логічних, судово-хімічних досліджень.

Під час коротко часової окупації Києва білополяками (з 6 травня по 12 червня 1920р.) значна частина майна кабінету була пограбована окупантами “Багато приладів у кабінеті не працюють в результаті того, що під час тимчасової окупації Києва у травні-червні 1920 р. польські солдати позабирали найбільш цінні деталі”. Частково у приміщеннях ККНСЕ на спеціально побудованому у 1913 році Імператором Ніколаєм II на 4 поверсі Присутственних місць, розміщались і Револьюційно-військовий трибунал, і Особовий відділ Південно-західного фронту, і Київський Карний розшук [2].

Гортаючи матеріали про діяльність ККНСЕ у період з 1920 по 1923 роки ХХ століття, серед яких збереглися лише окремі документи, в архівних джерелах є Звіт про діяльність Київського КНСЕ за 1923 рік, де Фаворський повідомляв, що в середньому за період з 1914 р. в кабінет поступало 300-350 справ у рік, а з 1919 по 1923 роки – “мало” [2, арк. 9-10]. Це пояснювалося в значній мірі невизначеним положенням, в якому знаходився кабінет протягом тривалого часу, а також майже повною не інформованістю про його існування, як київських так і особливо провінційних слідчих та судів. [2, арк. 9-10].

В березні 1923 року Керуючий ККНСЕ В.І. Фаворський направив Київському губернському прокурору М.В. Михайлику доповідну записку

про те, що співробітники кабінету майже цілий рік – від червня 1922 р. не отримують заробітну плату і за відсутності реактивів та хімічного посуду змушені користуватися обладнанням інших державних установ, а інколи також проводити дослідження у себе дома. Кабінети знаходяться в аварійному стані, бо не ремонтувалися майже 10 років, тобто з моменту відкриття установи [3]. “Через повну відсутність грошей і неможливість у зв’язку з цим опалення, було повністю зіпсовано складне устаткування водопостачання” [4].

Принагідно зазначивши серед організаційних проблем, які заважають нормальному функціонуванню кабінету, і те, що переважна більшість працівників суду та слідства зовсім не знайомі з методами судової експертизи, не вміють працювати з речовими доказами, які підлягають дослідженню, не вміють правильно поставити запитання експертам та “проявляють повну необізнаність, тому що можна чекати від дослідження?” [4, арк. 53]

Одразу, 1 квітня 1923 р., губ-прокурор М.В. Михайлик направив наркомун юстиції і прокурору Республіки М.О. Скрипнику доповідну записку про стан і потреби Київського КНСЕ, і з метою забезпечення організації управління просив затвердити на посаді завідувача кабінетом В.І. Фаворського, який повністю відповідає своїми знаннями і досвідом вказаній посаді, а також у минулому поклав багато праці та енергії “...по відстоюванню і збереженню майна Київського кабінету від повного погрому та розкрадання денікінськими та польськими військами” [5].

За наказом Наркома юстиції УСРР за № 271 від 29 жовтня 1923 р., підписаним наркомом юстиції і прокурором республіки М.О.Скрипником, “...Тов. Фаворский В.И. по професії професор, учений експерт, який перебуває на службі в Київському Краєвому (в редакції на російській мові – Областному) Кабінеті Науково - Судової Експертизи, призначається на посаду Завідуючого Кабінетом із 1/IX с.г.” [6].

Згідно розроблених Фаворським функціональних обов’язків співробітників Київського Краєвого Кабінету Науково-судової Експертизи, на керуючого Кабінетом покладалися обов’язки:

а) загальне відповідальне керівництво діяльністю кабінету та розподіл роботи між співробітниками і нагляд за правильним і своєчасним виконанням експертиз;

б) провадження нарівні з помічниками завідувача експертиз по тій секції, по якій вимог на експертизи поступає більше всього.

У випадку незгоди завідувача з повнотою чи правильністю дослідження, він повинен був повернути справу для додаткового дослідження тому, хто приводив експертизу, або виконував її особисто і направляв за своїм підписом. При цьому наданий йому помічником акт залишався у кабінеті при справі з відповідною приміткою [7].

На той час особовий склад Київського КНСЕ нараховував 7 співробітників :

1) Фаворський Василь Іванович – завідувач кабінетом, проводив експертизи по науковій фотографії, мікроскопічним дослідженням, дактилоскопії і пороскопії.

2) Туфанов Микола Миколайович, доктор медицини – помічник завідувача кабінету, завідувач секцією судово-медичних досліджень, проводив мікроскопічні, мікрохімічні експертизи; біологічні дослідження на кров, сперму, волосся, а також дактилоскопічні і пороскопічні експертизи.

3) Петров Микола Олександрович – помічник завідувача кабінету, завідувач секцією судово-фотографічних досліджень, проводив експертизи по науковій фотографії, дактилоскопії і пороскопії.

4) Франковський Віанор Антонович – лаборант, завідувач секцією хімічних і фізико-хімічних досліджень (замінив вибувшого О.П. Семенцова), проводив хіміко-фізичні експертизи за відсутністю третього помічника завідувача кабінетом .

5) Павлов Валерій Леонідович – технік, спеціалізувався по хімічним дослідженням і науковій фотографії.

6) Шевандіна Марія Автономівна – завідувача діловодством.

7) Климчук Сила Якович – кур'єр [Відомості про особовий склад співробітників Київського Кабінету Науково-судової експертизи, жовтень 1923р. [7].

Всі були ідеологічно бездоганними, однак не належними до комуністичної партії. працівниками.

Із 1923р діяльність Київського, Одеського і новоствореного Харківського Кабінетів науково-судової експертизи отримали свою законодавчу регламентацію: 10 липня 1923р. Рада Народних Комісарів України затвердила Положення про Кабінети НСЕ, а 30 листопада 1923 року Народній Комісар Юстиції М.Скрипнюк затвердив Інструкцію Краєвим Кабінетам Науково-Судової Експертизи. Завдання кабінетів полягали в наданні допомоги органам слідства і дізнання при виконанні різного роду науково-технічних досліджень по судових справах, а також у дачі висновків з приводу проведених експертиз у судових засіданнях. У складі кабінетів були створені секції ідентифікації особи, судово-фотографічних досліджень, хімічних і фізико-хімічних досліджень, судово-медичних досліджень [8].

“Робота Київського КНСЕ була спрямована переважно на розробку методів поділу кольорів і контрастування (в зв'язку із великою кількістю справ про підробку грошових знаків) и процесів виготовлення фотоматеріалів із визначеною променево – і кольорочутливістю” [9].

Положенням про Кабінети науково-судової експертизи не передбачалося проведення науково-дослідної роботи, хоча слідча і суд практика вимагали вдосконалення наукових методів.

Затвердженою 30 листопада 1923 р. Інструкцією Краєвим Кабінетом науково-судової експертизи УСРР, регламентувалася діяльність Київського та інших КНСЕ, які на території СРСР діяли лише в Україні:

а) виїзди, в особливо важливих випадках, на місця скоєння злочинів для фотографування і участі у огляді трупів, місцевості, взломів і різноманітних слідів, що можуть привести до розкриття злочину, встановлення винного, а також для надання допомоги органам слідства і дізнання, яка вимагає особливого технічно досвіду і засобів, що знаходяться у розпорядженні кабінету.

б) проведення різноманітних науково-технічних досліджень по судових справах за допомогою фотографії, мікрофотографії, дактилоскопії, хімії та інших наукових прийомів, за виключенням огляду живих людей і розтинання трупів, що знаходиться у веденні судових медиків;

в) дача висновків по проведених експертизам та по інших технічних питаннях, як по кримінальних так і цивільних справах.

Із прийняттям Положення про Кабінети НСЕ надходження справ “суттєво збільшилося” (Звіт про роботу Київського Краєвого КНСЕ за 1923 рік, [10]: за друге півріччя 1923 р. до Київського Кабінету надійшло 26 справ, із них було проведено 17 експертиз: хімічних, фізичних і мікроскопічних досліджень – 4, документів і грошових знаків – 5. Ідентифікації особи – 5, ідентифікації засобів злочину – 5.[11]

Висновки. Державна політика управління судовою експертизою здійснювалася через механізм політичного, відомчого та контрольного управління правоохоронною системою. Досліджуючи суспільні відносини в сфері державної політики по управлінню органами суду, юстиції і судової експертизи зокрема, через призму адміністративного управління в історіографії доби 1920-початку 30-х років, є необхідність вивчення проблематики у комплексному дослідженні.

20-ті – початок 30-х рр. ХХ ст. в історії прокуратури УСРР були роками послідовних і настійливих заходів щодо забезпечення законності передусім в регіональному управлінні, місцевій нормо творчості, діяльності судових і правоохоронних органів.

Хоча становленням прокуратури відбувалось у “вертикальній площині” державного механізму, тобто спочатку вона була сформована в центрі та губернських містах, на розвиток і механізм управління науково-судовою експертизою України це не знайшло поширення через нестаток професійно підготовлених спеціалістів – судових експертів-науковців.

Не можливо також визначити місце і роль судової експертизи в державному механізмі всього Союзу РСР, оскільки Київський, Одеський і Харківський Кабінети науково-судової експертизи обслуговували весь

Радянський Союз (Петроградський Кабінет, який в перші дні Лютневої революції був знищений при пожежі приміщення Петроградського окружного суду, та Московський кабінет, припинивши діяльність в 1918 р., таки не відновили її).

Перспективою подальших розвідок даної проблематики, є поширення співпраці Київського науково-дослідного інституту судових експертиз в галузі міжнародного співробітництва.

Використані джерела інформації:

1. Параграф 10 ч.17 “Витягу з Наказу військам Української Народної республіки” від 18 груд. 1918 р. 6904.
2. Звіт про діяльність Київського КНСЕ за 1923 р., ЦДАВО України. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 1309.
3. Доповідна записка Керуючого Київським КНСЕ В.І.Фаворського Київському губернському прокурору М.В.Михайлику, арк. 51 ЦДАВО України. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 1309.
4. Звіт Київського Краєвого КНСЕ за 1923 рік, арк. 53 ЦДАВО України. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 1309.
5. Доповідна записка губернського прокурора М.В.Михайлика наркому юстиції і прокурору Республіки М.О.Скрипнику 1 квіт. 1923 р., арк. 48 ЦДАВО України. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 1309.
6. Наказ наркомом юстиції і прокурором республіки НКЮ УСРР М.О.Скрипника № 271 від 29 жовт. 1923 р., арк. 14 ЦДАВО України. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 1309.
7. Функціональні обов’язки співробітників Київського Краєвого Кабінету Науково-судової Експертизи, арк. 49-зв. ЦДАВО України. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 1309.
8. Бюлетень Народного Комісаріату Юстиції, 30 грудня 1923 року, Харків, Садово-Куликівська, 9/2, ч.47–48.
9. Лисиченко В.К., Сабуров И.В. “Развитие криминалистики и судебной экспертизы в первые годы Советской власти в РСФСР и УССР” / Криминалистика и СЭ. – 1983 –
10. Положення про Кабінети НСЕ надходження справ “суттєво збільшилося” (Звіт про роботу Київського Краєвого КНСЕ за 1923 р.), арк. 9 ЦДАВО України. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 1309.
11. ВІДОМІСТЬ про роботу КНСЕ з 1 липня 1923 р. до 1 січня 1924 р. арк. 2 – зв. ЦДАВО України. – Ф. 8. – Оп. 1. – Спр. 1300.

References:

1. “The extract from the Order to the troops of the Ukrainian national Republic” (1918), Paragraph 10, h. 17.
2. Report on the activities of the Kyiv CNSE (1923), TSDAVO Ukrainy. F. 8, op. 1, spr. 1309.
3. Report note Manager Kiev CNSE V.I.Favorsky Kiev provincial Prosecutor M.V.Mikhailik, TSDAVO Ukrainy. F. 8, op. 1, spr. 1309, ark. 51.
4. The report of the Kyiv Regional CNSE (1923), TSDAVO Ukrainy. F. 8, op. 1, spr. 1309, ark. 53.
5. Dopovidna zapyska huberns'koho prokurora M.V.Mykhajlyka narkomu iustytzii i prokuroru Respubliky M.O.Skrypnyku (1923), TSDAVO Ukrainy. F. 8, op. 1, spr. 1309, ark. 48.
6. The order of people's Commissar of justice and the Prosecutor of the Republic of NCU USSR Manuscript № 271 (1923), TSDAVO Ukrainy. F. 8, op. 1, spr. 1309, ark. 14.

7. Functional duties of the employees of the Kyiv Regional office of Scientific and forensic Expertise. TSDAVO Ukrainy. F. 8, op. 1, spr. 1309, ark. 49.
8. Bulletin Of The National Commissariat Of Justice (1923), Kharkov, Ukraine.
9. Lysychenko, V.K. and Sabur, Y.V. (1983), "The development of criminalistics and judicial examination in the first years of the Soviet power in the RSFSR and the USSR", *Криминалістика у СРСР*, vol 26, p. 11.
10. The regulations on the Offices IPPS revenues Affairs "increased significantly" (Zvit pro robotu Kyivs'koho Kraievoho KNSE za 1923 r.), TSDAVO Ukrainy. F. 8, op. 1, spr. 1309, ark. 9.
11. STATEMENT on the work of CCNSE (1923), TSDAVO Ukrainy. F. 8, op. 1, spr. 1309, ark. 2.

Рецензент: *Сіцінський А.С., д.держ.упр., професор*

УДК 351

Червякова О.В.,

к.держ.упр.,
доцент кафедри державного управління
Національного університету біоресурсів та
природокористування

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ МОЖЛИВОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ТА МЕХАНІЗМІВ САМООРГАНІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Проведено експертне опитування державних службовців на предмет підвищення розуміння ними процесів та механізмів самоорганізації у системах державного управління з метою застосування отриманих та поміркованих знань для підвищення ефективності та результативності їх роботи. Результати такого опитування представлені за допомогою гендерного підходу, що надає можливості виявити особливості його застосування у практиці державного управління. Як показало дослідження, таких особливостей чимало й їх слід обов'язково враховувати, зокрема при підготовці стратегій, концепцій, програмно-цільових документів, а також у програмах освітньої підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців.

Ключові слова : гендерні особливості, вдосконалення, експертне оцінювання, механізми, процеси, самоорганізація, система державного управління.

Червякова О.В.,

к.гос.упр., доцент кафедри державного управління Національного
університету біоресурсів та природокористування

ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЭКСПЕРТНОГО ОЦЕНИВАНИЯ ВОЗМОЖНОГО УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОЦЕССОВ И МЕХАНИЗМОВ САМООРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Аннотация. Проведен экспертный опрос государственных служащих на предмет повышения понимания ими процессов и механизмов самоорганизации в системах государственного управления с целью применения полученных и осмысленных знаний для повышения эффективности и результативности их работы. Результаты